

ПОТРЕБА И МОГУЋНОСТИ УНАПРЕЂИВАЊА РАДА НА РАЗВИЈАЊЕ КЉУЧНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА КОД МЛАДИХ

Резиме

Развијање кључних компетенција код ученика које су у „домену“ више наставних предмета и васпитног рада у одјељењској заједници није на нивоу друштвених потреба и утврђених обавеза. Основни разлози су недовољна професионална оспособљеност и занемарена пракса наставника и стручних сарадника да у оквиру интегрисаног приступа остварују утврђене васпитне циљеве. У раду је указано на неке могућности операционализације и развијања конкретних социјалних кључних компетенција код ученика - толеранције као елемента кључних компетенција и васпитног циља који се подразумева).

Кључне ријечи: компетенције, толеранција, ненасилна комуникација, развијање кључних компетенција, тимски и интегрисани приступ.

Општи појам *компетенције* најчешће се односи на доказане способности за успјешно обављање одређене улоге, активности или посла. Из наведеног појма је изведен и појам *кључне компетенције* као *скуп знања, вјештина и ставова који су важни сваком појединцу за његово лично остварење и развој, активно укључење у друштво и запослење. Понекад ова дефиниција укључује и друге елементе компетентности (способности, навике, вриједности и сл.).* Полазећи од стратешких циљева образовања и учења (*знати како учити, знати радити, знати сарађивати, комуницирати и живјети заједно и знати опстати - постојати*), у оквиру Европске уније извршена је даље њихова конкретизација у осам подручја **кључних компетенција**² које смо, условно, разврстали у двије групе.

1. Кључне компетенције *уже везане за поједине наставне предмете:*
Математичка писменост и компетенције у науци и технологији;
Језичко-комуникацијске компетенције на матерњем и страном

¹ Преузето: из часописа *Српска вила*, број: 50. 2019. године. Бијељина: СПКД.

² Видјети детаљније: Визек-Видовић (2003), В. *Кључне компетенције у циклусу цијеложивотног учења*. <http://www.zagreb.idi.hr/cerd/publikacije> и http://mcp.gov.ba/doc/osnove_kvalifik_okvira_u_bh_bos.doc. Очитано: 12. 08. 1917. год.

језику; Дигиталне компетенције – кориштење информационо-комуникационе технологије (ИКТ) итд.

2. *Међупредметне кључне компетенције*: научити како се учи; социјалне и грађанске компетенције и предузетништво³.

Кључне компетенције се темеље на циљевима који се уграђују у различите програме (курикулуме) и развијају у оквиру већег броја наставних предмета и васпитно-образовних области. Из наведеног и проистиче оправдан став да „развојање кључних компетенција као стратешких образовних исхода не може бити остварено кроз традиционални образовни приступ, него захтијева *интегративни приступ* међу предметима и међу курикулумима.”⁴ Већина кључних компетенција је у директнијој вези са појединим наставним предметима, осим „међупредметних“ (научити како се учи; социјалне, за предузетништво и креативно-продуктивне) које су ”у домену” свих наставних предмета и васпитног рада у одјељењској заједници.

Иако постоји научна утемељеност и декларативно одређење у БиХ у вези са потребом развијања наведених кључних компетенција код младих, практично остварење утврђених обавеза од стране образовних институција није на нивоу очекивања. Ово првенствено због тога што није дат квалитетан одговор на основно питање: како треба припремати младе за живот и рад у условима сталних и брзих промјена које карактерише ново доба: Зато и не чуде вакве оцјене: „...недовољно се посвећује пажње развијању кључних компетенција; ...наставници често нису адекватно оспособљени за њихово развијање; не постоји систематско праћење и процјена квалитета и ефеката обуке у функцији развијања кључних компетенција која се врши у оквиру образовних институција...”⁵

Из наведеног проистиче да *само адекватно оспособљен наставник може успјешно помагати развој кључних компетенције ученика*. То првенствено подразумева наставниково познавање одговора на три кључна питања. ШТА треба развијати код себе и ученика, односно шта треба да буде резултат учења - вјежбања? КАКО развијати поједине елементе кључних компетенција? НА КОЈИ НАЧИН утврдити

³ И у стратешким документима о образовању у БиХ и Републици Српској прихваћен је поменути референтни европски оквир уз додатне кључне компетенције: *креативно-продуктивне и тјелесно-здравствене компетенције*.

⁴ Млади и кључне компетенције као камен темељац за ЕУ интеграције БиХ. На сајту: www.forum-mne.com/.../189/publikacija. Очитано: 12. 08. 1917. године.

⁵ Исто.

достигнути ниво компетентности (индикатори компетентности наставника и ученика)?

Све наведено указује и на потребу одлучнијег и сврсисхонијег друштвеног реаговања у сљедећим правцима:

- интензивирати активности у вези са *операционизацијом кључних компетенција*;
- *иновирати наставне програме*, посебно у погледу адекватне заступљености и логичке утемељености захтјева (у оквиру исхода учења) који се односе на стицање елемената компетенција „које живот тражи“;
- *развити адекватан концепт иницијалног образовања и стручног усавршавања наставника* у коме би довољно јасно био утемељен фокус на оспособљавању наставног кадра за рад на формирању кључних компетенција код ученика (наравно, уз афирмацију интегративног, тимског и мултимедијалног приступа у припремању и извођењу наставног процеса).

У овом раду указано је на могући приступ операционализацији и развијању конкретних елемената социјалних кључних компетенција (толеранције и ненасилне комуникације).

ШТА ЧИНИ СОЦИЈАЛНЕ КЉУЧНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Заједнички живот и рад у условима дигиталног доба првенствено подразумијева развијање цјеловите личности која је у складу сама са собом (усаглашеност разума и осјећања) и другима. То даље укључује „ред, самодисциплину и усаглашавање мишљења око сврхе и границе заједништва.“⁶, као и одговорност за себе, друге и заједничко добро. У вези са наведеним проистиче и обавеза школе да интензивира рад на развијању социјалних компетенција младих као што су: учење ученика како да комуницирају, критички мисле, буду кооперативни, знају да сарађују (буду дио тима) и толерантни итд.

Већ је поменуто ограничење у развијању међупредметних кључних компетенција због њихова недовољне операционализације. У наредном тексту указаћемо на могућности разраде појединих елемената који припадају групи социјалних компетенција.

⁶ Видјети детаљније: Henting, H. (976; 221)

Под појмом *социјалне компетенције* ученика најчешће се подразумевају *знања, вјештине, ставови и вриједности* који омогућавају ученику да на ефикасан и конструктиван начин учествује у друштву (адекватно комуницира, толерантно се понаша, сарађује с другим итд.). Поред термина „социјалне компетенције“, у литератури и практичној употреби су и други термини: „интерперсоналне компетенције“, „бихејвиоралне компетенције“, „социјалне вјештине“ и сл. Наше је мишљење да су социјалне вјештине ужи појам - компонента социјалних компетенција и да се првенствено односе на комуницирање и сарадњу, односно специфична понашања која су претпоставка (компетентног) обављања задатака⁷.

Полазећи од “Европског оквира кључних компетенција”, „Приручника - Интеграција приступа базираног на кључним компетенцијама и животним вјештинама“⁸ и исхода учења према Наставном плану и програму Републике Српске (2014), извршили смо опис основних елемената социјалних компетенција које треба развити код ученика током прве и друге тријаде основног образовања (одговор на питање ШТА треба развијати код ученика). Наведени елементи компетентности су формулисани у форми очекиваних исхода учења и индикатора развоја социјалних компетенција ученика у области знања, вјештина и ставова – вриједности.

1. **Знање ученика** (ШТА ученик треба да зна): *схвата смисао и потребу усклађивања својих жеља и потреба са жељама и потребама других; разумије неопходност сарадње међу људима; схвата важност постојања и поштовања правила понашања у заједничком животу, раду...; посједује основна знања о врстама и начинима успјешне комуникације* и слично.

2. **Вјештине и способности** (Шта ученик МОЖЕ и КАКО се понаша):

2.1. *ненасилно комуницира – вербално и невербално:*

- *комуницира са уважавањем према другом (понаша се у складу са утврђеним правилима; учтиво изражава мишљење;*

⁷ Видјети детаљније: Визек-Видовић (2003), В. *Кључне компетенције у циклусу цијеложивотног учења*. <http://www.zagreb.idi.hr/cerd/publikacije> и http://mcp.gov.ba/doc/osnove_kvalifik_okvira_u_bh_bos.doc. Очитано: 12. 08. 1917. год.

⁸ На сајту: www.civitas.ba/Prirucnik_za_osnovnu_skolu.pdf. Очитано: 2. 2. 2012. год.

- пажљиво слуша; настоји да разумије „проблем“ ради постизања компромиса (интелектуално раумијевање);
- *креативна и синергетска комуникација уз толерантност према разликама и емпатијско разумијевање*: може да се уживи у положај другог и покаже саосјећање; поштује личност и потреба других; емоције изражава на прихватљив начин; остварује висок ниво повјерења; супротставља се на прихватљив начин; тежи „фер“ договору;
- 2.2. *сарађује - понаша се кооперативно*; успоставља и одржава добре социјалне односе; „зна да буде дио групе - тима“ (да размијени информације и мишљења, помогне, покаже, дјелује синергијски у остваривању заједничких циљева итд.);
- 2.3. *управља конфликтном*:
- *може да предуприједи конфликте* (контролише своје емоције и понашање и сл.);
 - *рјешава конфликте путем ненасилне комуникације уз уважавање и партнерски однос у „трагању“ за креативним и најприхватљивијим рјешењима*: открива спорно и узроке неспоразума (“кривицу” прво тражи у себи); редефинише приоритете – циљеве; преговара ради рјешења сукоба тако да „сви буду задовољни“ и слично).

3. Ставови и вриједности ученика:

- 3.1. *реална процјена себе и склад мисли, ријечи и дјела*;
- 3.2. *одговорност*, према себи, другима и свом окружењу: увјереност у значај одговорности (личне и колективне) за успјешније социјално функционисање и заједнички живот; спремност за преузимање личне одговорности (за понашање, грешке, неуспјех) и заштиту заједничког добра (животне средине...);
- 3.3. *солидарност* (разумијевање, спремност на подршку и помоћ);
- 3.4. *Толерантност према разликама* (као основа ненасилне комуникације и рјешавања конфликта): поштовање личности других и разлика (у мишљењима, ставовима, потребама, укусима...); спремност на договарање уз уважавање разлика у односу на друге, помирљивост, склоност компромису.

ТОЛЕРАНЦИЈА И НЕНАСИЛНО РЈЕШАВАЊЕ КОНФЛИКАТА (Тимски и интегрисан приступ формирању компетенција)

Наставна област - предмет: Васпитни рад у одјељењској заједници, (ВРОЗ, 5 раз.): Толеранција и ненасилно рјешавање конфликта (Тема: Превенција насиља – развијање социјалних компетенција)⁹ и Српски језик: значење ријечи (вјежбање и систематизација).

Трајање активности: 2 - 3 часа, зависно од пројектованих циљева.

Исходи учења - ученици ће знати, умјети или моћи, да: схвате важност постојања и поштовања правила понашања у заједничком раду; идентификују неприхватљива понашања која могу довести до конфликта; адекватније изражавају идеје и пажљивије слушају излагања других; покажу више толерантности према разликама (у мишљењима ...) и критичнији однос према неуважавању различитости; користе компромис као начин предупређења конфликта (ВРОЗ); разликују и тумаче основно и пренесено значење ријечи у тексту (Српски језик).¹⁰

Наставне методе и облици: радионички приступ уз доминирање вербално-текстуалних метода и виших нивоа социјалних облика рада.

Наставна средства и помагала: штампани материјали: Питања и задаци (1. прилог), Напомене и могућа рјешења питања и задатака (2. прилог), „Прича о слагање са собом и другима“ (3. прилог). Пожељно је да ученици добију 1. и 3. прилог.

Корелација. Вјежбање у анализи, опису и вредновању ликова у књижевном тексту и читање у функцији развијања критичког мишљења

⁹ Миленијска декларације УН-а, толерантност сврстава у најбитније вриједности за међународне односе у 21. вијеку, а најширу дефиницију појма даје UNESCO (1995): „толеранција је поштовање, прихваћање и уважавање богатства различитости у нашим свјетским културама, форма изражавања и начин да будемо људи.

¹⁰ Основ за утврђивање исхода учења је Наставни план и програм за основно образовање Републике Српске (2014).

Неке радионичке активности могуће је користити и као оквир за обиљежавању Међународног дана толеранције (16. 11.).

као елемената читалачке писмености¹¹ (Српски језик, 5. раз.); Боје (Ликовна култура, 5. и 7. р.). Комуникација помоћу знакова и симбола (Познавање друштва 5. раз.).

ОРИЈЕНТАЦИОНИ ПЛАН НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Уводне активности

1. Разговор о једној од предложених активности: боје као симболи или примјери лоше комуникације и нетолерантног понашања (предзнања из Природе и друштва и Ликовне културе).
2. Игре асоцијација на неке од наведених појмова: Прихватање различитости, Толеранција, Договарање, Помирљивост, Уздржаност, Ненасиље, Поштовање, Човјечност, Трпељивост, Уважавање.

Главне активности, могући кораци

- А) Презентација о толеранцији, ненасилном комуницирању (наставника...)
Разговор (Ученици својим ријечима тумаче суштину појма толеранција користећи се примјерима и наводе последице нетолерантних поступака).
- Б) Упознавање садржаја приче „Слагање са собом и другима“
(2. прилог) која је основ за рад према питањима и задацима и разговор о причи. (Причу чита наставник или ученици по „улогама“; аудио снимак ...).
- Г) Рад по групама према „Питањима и задацима“ (1. прилог);
извјештавање група, дискусија и корекције (Користити *Напомене и могућа рјешења питања и задатака*, 2. прилог)¹².

¹¹ Критичко мишљење (у ужем смислу) подразумијева логичко расуђивање чији су елементи: а) способности анализа и интерпретација информација: разликовање битног од небитног; разумијевање значења - смисла текста; уочавање веза и односа међу информацијама; б) закључивање и в) аргументовање. Под појмом читалачка писменост подразумијевамо вјештине проналажења, разумијевања, интеграције, вредновање и кориштење информација у тексту.

¹² Рад по групама може се остварити и изван наставе, као припрема за други час у оквиру кога би се водила расправа о извјештајима група.

Завршне активности

1. Анализа остварења наставних циљева и резиме битног.
2. Оцјена групног рада (оријентациони критеријуми): активно слушање; отвореност у изношењу свог мишљења и примјереност изражавања осјећања; сарадња свих; подршка; бављење битним стварима; признавање заслуга за успјешан рад групе; помирљивост; уважавање различитих мишљења при усаглашавању; задовољство због постигнутих резултата; радна „клима“.
3. Задаци за рад изван наставе (најмање један задатак 1.1 – 1.4.).
 - 1.1. Припремите представу на основу приче „Игра улога“.
 - 1.2. Илуструјте причу (нацртајте оно о чему се говори у њој).
 - 1.3. Израдите плакат са порукама (за Дан толеранције 16. 11). Користите се наведеним и другим ријечима сличног значења: Саосјећање, Ненасиље, Прихватање различитости, Слушање, Поштовање, Човјечност, Трпељивост, Слагање...
 - 1.4. Вјежбе јачања осјећања захвалности. Задаци групама: Израдите осјећање захвалности за помоћ и подршку; храбар или племенит поступак; добро урађен посао ...
 - *Прва група:* Напишите поруке захвалности и предајте онима који су то заслужили. Запишите реакције особа којима су намијењене.
 - *Друга група:* Припремите се да усмено искажете захвалност - признање, комплимент ...
 - *Трећа група:* Припремите се да упутите невербалне поруке захвалности: „одглумите“ искрен осмијех...

ПРИЛОЗИ РАДИОНЧКИМ АКТИВНОСТИМА

Прилог 1.

Питања и задаци

Упутство: Већина питања и задатака (ПЗ) се односе на причу „Слагање са собом и другима“, (3. прилог). Треба их прво урадити самостално, затим у групи усагласити рјешења и договорити се о обавезама (извјештавању ...). Вријеме за рад је 15 - 20 минута. Ко заврши раније, ради ПЗ осталих група или додатна питања.

Прва група

1. Једном реченицом опишите тему приче.

2. Одредите наслове одјељака у којима се укратко описује важнији догађаји или поруке одређене цјелине.
3. Поред имена ликова напишите називе боја које посебно цијене. Уочите и повезаност назива имена ликова са називом боја.

Друга група

4. Наведите три ријечи синонимног значења (имају исто или слично значење) као ријеч „толеранција“.
5. На која два лика се односи највише описа толерантног понашања.
 - 5.1. Настоје да пронађу и поштују добро у другоме.
 - 5.2. Показују разумијевање за различитости (другачије мишљење...).
 - 5.3. Понашају се помирљиво у случају неслагања.
 - 5.4. Истичу добро у мишљењу другога.
 - 5.5. Бране своје мишљење, без повређивања других.
 - 5.6. Спремни су на промјену свог мишљења, ако су други у праву.
 - 5.7. Теже компромису и договору ради добрих односа.
6. Издвојте поступке ликова који су изазвали:
 - а) непријатна осјећања: тугу, незадовољство, љутњу, стид, нервозу
 - б) пријатна осјећања: задовољство, радост, понос.

Трећа група

7. Које ријечи су синоними (имају исто значење) као незаборавак?
8. Издвојте поступке ликова који: а) највише доприносе сукобима у групи, б) утичу на мирно рјешење неспоразума и сукоба.
9. Шта бисте промијенили у овој причи?

Четврта група

10. Објасните пренесено значење ријечи: „Жута је краљица боја“!
11. Образложите предности договора другара о начину рада о групи?
12. Издвојте – подвуците по неколико ријечи или реченицу који садрже најважније мисли и поруку приче.

Пета група

13. Објасните пренесено значење ријечи: „предаја поклона зачињена“
14. Наведите што више Шејлиних позитивних особина. Најважнију од њих образложите.
15. Наведите три важније порука приче. Најважнију образложите.

Шеста група

16. Објасните пренесено значење Жељкових ријечи: „Све гледаш кроз тамне наочаре“

17. На који се лик из приче највише односи наведени опис: *Искрено и отворено излаже своје мишљење. Понекад се теже контролише, тако да осјећања иду испред разума. Прихвата одговорност за своје поступке.*
18. Које бисте препоручили да прочита ову причу? Зашто?

Додатна питања: Ком лику из приче је најсличнија већина твојих вршњака? Коју боју највише цијени већина ученика твоје групе?

Прилог 2.

Напомене и могућа рјешења питања и задатака

Радионичке активности су засноване на „Причи о слагању са собом и другима“ која је и написана у ту сврху (нека врста педагошке белетристике). Питања и задаци се углавном односе на *тумачење* и *критичко разумијевање* текста, а тежиште је на развијању неких од наведених елемената читалачке писмености који се односе на више нивое вјештине *читања с разумијевањем* (други и трећи ниво)¹³.

Интерпретативно разумијевање (тумачење - други ниво) подразумева: разумијевање основног и пренесеног значења дијелова текста (ријечи, реченица); читање “између редова”, закључивање о узрочним везама, осјећањима, понашању, односима, мотивима и особинама ликова на основу повезивања више информација из текста (које нису директно представљене) итд.

Критичко разумијевање текста са елементима стваралачке примјене информација – трећи ниво), односи се на *вредновање, промишљање и примјену информација*: процјењивање важности прочитаног и поређење с искуственим знањима и властитим ставовима; схватање важности да се поступа на одговарајућим начин; илустрација односа и догађаја, навођењем одговарајућих примјера и процјена особина и поступака ликова уз адекватно образложење; извлачење главне идеје (поруке) која је заједничка за више одломака или причу у цјелини; схватање суштине проблема, нуђење идеја и рјешења (мијењање, прилагођавање); логичко

¹³ Најчешће се говори о четири условна нивоа: 1. Дословно разумијевање, 2. Тумачење (интерпретативно разумијевање), 3. Критичко разумијевање и 4. Креативно (стваралачко) разумевање. Видјети детаљније: Vizek, Vidović и други, 2003.

повезивање информација у тексту (битно – мање битно...) и њихово претварања у цртеж, плакат.

У реализацији овог модела наставе неопходан је креативни приступ прилагођавању конкретним условима наставног рада, као и превазилажењу ограничења разредночасовног система, нпр: интегрисан приступ у остваривању наставних циљева (Српског језика и ВРОЗ), истовремено. Могуће је и да се рад организује у двије седмице (по два часа Српског језика и ВРОЗ). У сваком случају, пожељан је и тимски рад наставника и стручних сарадника.

Могућа рјешења питања и задатака

1. Могући одговори у вези са одређењем теме приче: „слагање боја и људи“; „тешкоће у договарању због непомирљивог односа према разликама у мишљењу“; „тешкоће у комуницирању због неуважавања мишљења других“; толеранција и ненасилна комуникација“ и слично.

2. Могући наслови одјељака: Договор о заједничком учењу; Описи вриједности плаве и жуте боје – прве несугласице; Описи вриједности црвене и бијеле боје - расправа и сукоби; Лејлино извињење, корисни савјети и рјешење сукоба; Божичино сјећања на догађаје.

3. Павле/плава; Жељко/жута; Божица/бијела и Шејла/црвена: Имена ликова, осим Шејле, почињу истим словом као што је боја коју цијене.

5. Највише описа толерантног понашања односи се на Божицу Жељка.

15. Могуће важније поруке приче: Не морамо мислити исто, али треба на прави начин да искажемо неслагање; Није лако, али је неопходно да се мирно поднесе (отрпи), неслагање са другачијим мишљењем; У реду је кад се други не слажу с нашим мишљењем, али није у реду ако се ми због тога љутимо; Неслагања треба изложити с мјером, мирно, без љутње а, исто тако, требамо поднијети неприхватање нашег мишљења; Није се лако усагласити са онима који нису на правом путу, а за своје пропусте окривљују друге; Миран разговор, лакши договор; Слаба контрола осјећања (љутња ...), најчешћи је узрок нетолерантности; Не предузимај било шта прије него се смириш; За мирно рјешење сукоба понекад је довољно извињење и преузимање одговорности за своје грешке; Чест узрок неспоразума је у томе што други нису у стању, не желе или немају навику да запажају оно највредније код других.

Прилог 3.

ПРИЧА О СЛАГАЊУ СА СОБОМ И ДРУГИМА

Међу људима који су заслужни за оно најбоље у једном од ликова из ове приче је и учитељица Б. С. Зато јој је и посвећена прича, која је на неки начин и повезана с њом.

Учитељица је дала ученицима задатак да сазнају што више о бојама разног цвијећа тако што ће разгледати неку башту, пронаћи нешто занимљиво у књигама или на интернету, разговарати са старијим... Послије тога, требало је да у својој групи испричају или прочитају оно што су написали о омиљеној боји и цвијећу, као приједлог за заједнички састав: „Омиљене боје и цвијеће“. Божица је била вођа групе у којој су били Павле, Шејла и Жељко.

Први неспоразуми, па и свађа, почели су током договарања о начину рада. Сви су били против Шејлиног приједлога да Божица уради састав о коме би, послје разговора у групи, усагласили мишљење. Сукоб је завршен послје ових Божичиних ријечи: „Лејлин приједлог има неке предности, али и ману – изостаће потпуније учешћа и идеје свих чланова групе, а то ће утицати да састав буде сиромашнији. Зато предлажем да у раду на заједничког задатка радимо овако: прво, свако треба да напише краћи опис своје омиљене боје и цвијећа и да се о томе разговара на сљедећем састанку групе. Наравно треба слушати пажљиво и без прекидања оно што други буду написали и рекли о омиљеној боји и цвијећу, те да у случају неслагања, отворено и без љутње, исказује своје мишљење“.

Послије неколико дана читани су описи појединих боја и цвијећа. Почео је Павле читајући опис своје омиљене, плаве, боје: „Да су црвена, плава и жута главне боје, то сви знамо. Али, одговор на питање која је боја најважнија и најљепша, није лако дати. Многи, као и ја, љубитељи су цвијећа са плавим латицама: зумбула, љубичице, незаборавка... Од баке сам сазнао да људи плаву боју повезују са љепотом, повјерењем и истином. На интернету сам прочитао како је плави незаборавак добио име и постао симбол трајне и вјерне љубави.“

„Прецртај то о незаборавку, споменку, поточници, како се све зове тај неугледни цвијет“, подсмјешљиво се умијешала Шејла: „Можда си на том непоузданом сајту прочитао и да се научено у башти гдје има доста незаборавка никад не заборавља!“

„Добро, нека буде по твом“, рекао је тихо Павле и заћутао.

Божица је процијенила да би Павлу добродошла подршка па се одмах јавила: „Мени је занимљив Павловов опис плаве боје, одлично за увод нашег састава. Шејла с правом наводи и његове друге називе, али се не слажем да је неугледан, напротив. Веома сам радознала да сазнам остало. Читај даље“. Павле је са захвалношћу погледао Божицу и брзо завршио свој приједлог описа: „Плава боја је и симбол њежности и разумијевања, смирености, мира и пријатељства“.

„Жута је краљица боја, почео је да чита Жељко. Баште не би биле тако лијепе без жутих цвјетова ружа, нарциса, лала, па и маслачка. Жута је топла боја, а и симбол је правог пријатељства. Људи се уз њу љепше осјећају, боље мисле и стварају.“

Не чекајући да Жељко до краја изнесе своје мишљење о жутој боји, видно љута, огласила се поново Шејла: „Свашта“! Ко ће се сложити да је жута краљица боја!? Зар су жуте руже и лале љепше од црвених?“ У настојању да смири и преусмјери разговор, Божица се огласила ријечима: „Договорено је да опишемо љепоту и вриједности омиљених боја и цвијеће, а причамо о томе која је боја љепша. Од Шејле се увијек може нешто научити, јер отворено и искрено износи своје мишљење. У праву је да треба понешто измијенити од оног што је речено. Али, Шејла, молим те води рачуна како исказујеш своја неслагања у мишљењима“.

Кад је Божица завршила, Шејла је наставила мало мирније да чита опис своје омиљене боје: „Црвена је најљепша, најтоплија и већини најомиљенија боја. И као симбол је најважнија. Ако неко жели да исказаже наклоност, пажњу или љубав, поклања црвене руже, каранфиле“. Мало је застала, затим подсмјешљиво наставила: „А не жуто цвијеће, које за многе значе љубомору и завист“. Увредљиве Шејлине ријечи изазвале су подужу расправу. Помало изненађен и увријеђен, Жељко се обратио Шејли: „Мени не смета што ти мислиш другачије, него што своје неслагање излажеш у љутњи и уз потцјењивање. Чему то твоје „Свашта!“ и ружни додатак о жутој боји

као симболу? Знаш ли да је за већину дјеце најомиљенија љубичаста боја? И ја је волим, скоро исто као и жуту. Лијепа је и неутрална, па се добро слаже са осталим бојама“.

„Измишљаш да је љубичаста најомиљенија боја, подвикнула је Шејла, а затим је наставила још гласније. „Неутрална јесте, али је и нестабилна. Стално се колеба између црвене и плаве. И ти, Жељко, често опонашаш љубичасту боју - повијаш се као врба према јачем вјетру и слажеш са свима и у свему. Није ни чудо што си на силу сложио и боје своје одјеће: зелени џемпер и плаву мајицу. То не иде заједно!“

Послије оваквих ријечи, Жељко је озбиљно погледао Шејлу у очи, а затим повишеним гласом и убрзано почео да говори: „Замјериш ми да се олако усаглашавам са свима и у свему, а ниси ни свјесна да ти у свима и свему тражиш оно што је најгоре. Све гледаш кроз тамне наочаре. И још нешто – то, да је љубичаста најомиљенија, нисам измислио, него прочитао на интернету. Ево ти адреса па провјери. А што се тиче мог облачења“, наставио је сталоженије Жељко: „Нека свемогућа сила, сложила је зелену и плаву боју, једну уз другу, у прекрасној дуги, као и плаве цвјетове зумбула са својим зеленим листовима. Зашто би био проблем са слагањем мојих плавих пантолоне са зеленим џемпером?“

Почела је непријатна свађа која се нагло утишала, послије ових Божичиних ријечи: „Није лако помирити супротстављена мишљења о нечему ако се наступа непомирљиво и не настоји да пронађе бар нешто добро у другоме. Нарочито је тешко сложити се са онима који нису на правом путу и нису у добрим односима ни са собом. Код нас је главни проблем што се тешко усаглашавамо око ситница и што своје неслагање често излажемо без осјећаја за мјеру, без контроле осјећања. Жао ми је што, као вођа групе, не успијевам да помогнем у премошћавању различитих мишљења.

За разлику од свих вас, ја највише цијеним бијелу боју, посебно зато што је мајка свих боја. Моје је мишљење да ће се неко, ко цијени једноставну љепоту, чистоту и благост душе или скромност, највише обрадовати букетићу бијелих рада убраних на ливади. Задовољство буде и веће ако се предаја скромног поклона зачини њежним, искреним

ријечима и осмјесима. Наравно, у реду је и да се неко више обрадује великом букету црвених ружа“.

Пошто се мало смирила и боље размислила о ријечима другара, Шејла је уз молећив осмјех рекла: „Претјерала сам у истицању вриједности црвене боје у односу на плаву и жуту. Што је и горе, у љутњи сам вас извријеђала. Молим вас, опростите ми!“

Сви су били пријатно изненађена Шејлиним поступцима. Накратко је завладала тишина коју је прекинуо Жељко уз осмијех и пријатељске ријечи које су у себи носиле, разумијевање, утјеху и поуку: „Свима се понекад догоди да се без озбиљног разлога или глупог неспоразума, јако наљуте и чине нешто због чега им је послје жао. Многи се држе правила да у већој љутњи не реагују, прије него се смире бројећи до пет. Тако смирени могу исправније одлучити како је најбоље да поступи“.

Божица је предложила и допуну Жељкове препоруке: „Ако се неко не одљуте, а избројао је до пет, треба да у себи понови, два пута, једно од ових питања: Вриједи ли се расправљати због овог? Љутим ли се на праву особу и с мјером?“

Послије Шејлиног извињења и помирљивих ријечи другара рад је настављен у пријатнијем расположењу. Сви су били поносни што су у себи нашли снаге да из непријатне ситуације изађу добро расположени, мало мудрији и спремнији за даљи рад на овом занимљивом задатку. Током идућег састанка било је много мање неспоразума при договарању о приједлозима описа различитих боја који треба да буду заступљени у заједничком саставу.

И послје много година, Божица се често писјећала догађаја и драгих ликова из ове приче. Сјећања посебно оживе с прољећа када се у њеној башти почне осмјехивати разнобојно цвијеће. Уживајући у складном шаренилу, понекад јој падне на памет и како је са другарима, учећи о цвијећу и слагању боја, у игри стакла многа знања важна за заједнички живот људи.

Умјесто закључка

У овом раду учињен је покушај да се укаже на потребу и могућности интензивирања оспособљавања наставника и стручних сарадника школе

да у оквиру интегрисаног приступа, креативније и ефикасније остварују утврђене васпитне циљеве школе. Понуђен је и модел практичног рада на развијању конкретних социјалних кључних компетенција код ученика (толеранције и ненасилног рјешавања конфликта).

Увјерени смо да је ово скроман допринос афирмацији ставова о потреби за вишим нивоом компетентности у функцији развијања међупредметних кључних компетенција ученика.

Литература

Ђурановић, М. (2007). *Социјална компетенција учитеља у савременој основној школи*, Загреб: Хрватско педагошко друштво.

Спасеновић, В: (2004): *Теоријско методолошки проблеми проучавања социјалне компетенције*, у: Социјално понашање ученика. Београд: Институт за педагошка истраживања,.

Станојловић, С., (2011). *Школа и развој компетенција*. Бањалука: Нова школа.

Henting, H. (1976), Хумана школа – школа мишљења на нов начин, Загреб: Educa.

Биљешка о аутору

Слободан Станојловић (1941, Амајлије, Бијелина). Филозофски факултет (педагогија и психологија) завршио у Сарајеву (1976) на коме је одбранио и магистарску тезу. Аутор је или коаутор више научних и стручних радова у часописима и 22 књиге (монографије, приручници и уџбеници): *Организација и програмирање школе у природи (1999, коаутор)*; *Умијеће комуницирања (2001)*; *Разумијевање младих (2002)*; *Дијете у породици и школи (2003)*; *Комуницирање у бизнису и пословна етика (2006, коаутор)*; *Школа и развој компетенција (2010)*; *Мултимедијална настава и учење (2014)*; *Настава и учење уз савремене медије (2018) и друге.*